

Nr 142.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förbättrad pension för sjuksköterskor med delaktighet i statens pensionsanstalt; given Stockholms slott den 28 februari 1936.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
EKMAN, SKÖLD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler fråga om beredande av möjlighet till högre pensioner för de i statens pensionsanstalt delaktiga sjuksköterskorna och anför därvid:

Gällande bestämmelser. Den i statens pensionsanstalt anordnade pensioneringen av sjuksköterskor omfattar *dels* distriktssköterskor, till vilkas avlöning staten lämnar bidrag, *dels* sjuksköterskor, som äro anställda antingen vid av staten, landsting, kommun eller annan samfällighet anordnad vård av fattiga, sjuka, alkoholister, invalider, barn eller åldringar eller vid stiftelse av

allmännyttig natur, vilken övar dylik vård, *dels ock* sjuksköterskor, anställda i sjukvård, som anordnats av bruk, fabrik eller därmed jämförligt företag för därstädes anställd personal och dess familjer (se § 60 mom. 1 e) i pensionsanstaltens reglemente den 31 december 1919, nr 878, med däri genom kungörelser nr 513/1925 och 350/1926 gjorda ändringar). Antalet till pensionsrätt anmälda distriktssköterskebefattningar uppgick i april 1935 till 536, och antalet övriga med pensionsrätt förenade sjuksköterskebefattningar utgjorde vid samma tid 4,635; sammanlagda antalet pensionsdelaktiga befattningar utgjorde sålunda 5,171.

Sjuksköterskor, för vilka minimiårsavlöning finnes fastställd i författning, äro obligatoriskt anslutna till pensionsanstalten. Så är förhållandet med distriktssköterskorna. Även vissa vid försvarsväsendet anställda sjuksköterskor hava numera författningsreglerad årsavlöning. För sjuksköterska, som icke har i författning fastställd minimiårsavlöning, erhålles pensionsrätt på ansökan av vederbörande huvudman efter det befattningen reglerats med avseende å behörighetsvillkor, ordningen för tillsättning och entledigande, tjänstgöringens art och omfattning ävensom minimiårsavlöning samt regleringen godkänts av medicinalstyrelsen.

Pensionsvillkoren äro för samtliga sjuksköterskebefattningar desamma med det undantaget, att beträffande retroaktiv tjänstårsberäkning och engångsavgifter härför något olika bestämmelser gälla för skilda grupper av befattningar.

Tjänstepensionsunderlaget (= beloppet av *hel* tjänstepension) är för närvarande i pensionsreglementet fixerat till 1,000 kronor för alla sjuksköterskebefattningar och är således ej beroende av de med de olika befattningarna förenade löneförmånerna. Till pensionen kommer pensionsförhöjning jämlikt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280), vilken förhöjning å *hel* pension utgör 176 kronor. Å sammanlagda beloppet, 1,176 kronor, utgår vidare dyrtidstillägg efter samma grunder som för f. d. befattningshavare i statens tjänst. Med tillämpning av de för första kvartalet 1936 gällande bestämmelserna utgör dyrtidstillägget för år räknat 192 kronor, och med inräknande härav blir sålunda totalbeloppet av förmånerna 1,368 kronor. För statligt anställda sjuksköterskor med delaktighet i pensionsanstalten bliva emellertid pensionsförmånerna något större, enär dessa sköterskor komma i åtnjutande jämväl av pensionstillägg jämlikt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360). För dem utgöras sålunda förmånerna av pension 1,000 kronor, pensionstillägg 180 kronor, pensionsförhöjning 200 kronor samt — å det sammanlagda beloppet av 1,380 kronor — dyrtidstillägg, som enligt bestämmelserna för första kvartalet 1936 utgör 216 kronor för år räknat, varför totalbeloppet för statligt anställd sköterska blir 1,596 kronor. Pensionsförhöjningen, pensionstillägget och dyrtidstillägget bekostas för samtliga sköterskor direkt av statsmedel.

För närvarande minskas den från pensionsanstalten utgående tjänstepensionen med ett belopp, svarande mot viss del av den vederbörande tillkommande pensionen från allmänna pensionsförsäkringen.

Sjuksköterskas efterlevande arvsberättigade egna barn äro tillförsäkrade viss pensionsrätt, grundad på ett familjepensionsunderlag av 500 kronor.

Pensionsåldern är 55 år. Kvarstående i tjänst efter pensionsåldern kan av huvudmannen medgivas under högst fem år. Annan huvudman än staten må dock icke bevilja sådant kvarstående utan medicinalstyrelsens medgivande.

Den årliga pensionsavgiften utgör för befattningshavarens del 5 % av tjänstepensionsunderlaget, således 50 kronor, samt 1 % av familjepensionsunderlaget, således 5 kronor. Från tjänstepensionsavgiften drages emellertid för närvarande beräknad avgift enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, 13 kronor, så att sköterskas årliga pensionsavgift blir 42 kronor ($50 + 5 - 13$ kronor). Huvudmannen erlägger ingen årlig pensionsavgift, utan den återstående delen av pensionskostnaderna bäres av staten.

För hel tjänstepension fordras minst 25 tjänstår. Tjänstår räknas från och med dagen för inträdet i pensionsanstalten, och därförut liggande tjänstgöring medräknas (dock endast för den, som först innehar befattningen, efter det denna förenats med pensionsrätt), i den mån särskild engångsavgift härför erlagts. Tidigare anställning i statstjänst, som medfört rätt till tjänstepension, berättigar utan särskild avgift till tjänstårsberäkning.

Retroaktiv tjänstårsberäkning har varit obligatorisk i fråga om innehavare av distriktssköterskebefattning, och engångsavgiften har därvid utgjort allenast ett belopp, lika med den försäkringsfond, som skulle hava varit samlad, om befattningshavaren under den retroaktivt tillgodoräknade tjänstetiden erlagt föreskrivna årliga pensionsavgifter; den återstående delen (ungefär $\frac{5}{10}$) av kostnaden för den retroaktiva tjänstårsberäkningen har staten påtagit sig. För den erlagda engångsavgiften har huvudmannen enligt pensionsreglementet ägt rätt att genom årliga löneavdrag uttaga ersättning hos vederbörande sköterska, som emellertid — mot minskning i pensionen — kunnat erhålla befrielse helt eller delvis från dessa löneavdrag, varvid engångsavgiften i motsvarande mån nedsatts.

I fråga om andra sköterskor än distriktssköterskor har retroaktiv tjänstårsberäkning beslutats först sedan vederbörande huvudman gjort framställning därom. Staten har här påtagit sig ungefär $\frac{4}{10}$ av den erforderliga engångsavgiften för de före år 1923 anmälda befattningarna; för senare anmälda befattningar har statsbidrag till engångsavgifterna ej utgått. Beträffande huvudmans rätt att uttaga löneavdrag samt i fråga om befrielse från sådant avdrag hava gällt samma bestämmelser som för distriktssköterska.

Reglementet innehåller vidare vissa bestämmelser rörande avkortning av pension vid bristande antal tjänstår m. m., rörande rätt till genast börjande pension vid förtidsavgång på grund av sjukdom etc. samt rörande rätt till uppskjuten pension vid förtidsavgång av annan anledning. I fråga om dessa bestämmelsers innehåll hänvisas till reglementet.

Beträffande gällande bestämmelser i övrigt må här endast erinras därom, att pensionsreglementet innehåller en allmän föreskrift om att, därest h ö j-

ning av pensionsunderlagen äger rum för en befattning, som redan är förenad med pensionsrätt, och höjningen skall gälla även den, som då innehar befattningen, huvudmannen skall erlägga den engångsavgift, som beräknas vara erforderlig på grund av höjningen av pensionsunderlagen; dock erlägges ingen engångsavgift, där höjningen sker i följd av en av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutad lönereglering.

Förslag om förbättrade pensionsvillkor. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 juni 1933 gjorde *svenska landstingsförbundets styrelse* framställning om beredande av möjlighet till högre pensionsunderlag i statens pensionsanstalt för de i *landstingens* tjänst anställda sjuksköterskorna.

Till grund för framställningen låg en utredning, som verkställdes genom en av landstingsförbundet tillsatt pensionsberedning. Denna beredning hade förordat en förhöjning av tjänstepensionsunderlaget från nuvarande 1,000 kronor till 1,500 kronor, varå förutsattes komma att utgå dyrtidstillägg av statsmedel men ej pensionsförhöjning. Pensionsunderlaget ansågs av beredningen böra sättas till samma belopp för alla sjuksköterskebefattningar. Det förutsattes, att staten ej komme att lämna större bidrag till pensioneringskostnaden än nu är fallet.

I den av landstingsförbundets styrelse ingivna framställningen anfördes, att den av pensionsberedningen föreslagna höjningen av pensionsunderlaget under normala förhållanden finge anses skälig men att man enligt styrelsens mening — vilken delades av flera av landstingens förvaltningsutskott — under dåvarande ekonomiskt brydsamma tider måste gå försiktigt fram och icke framtvinga omedelbar och allmän höjning i den föreslagna omfattningen. Det borde därför allenast skapas *möjlighet* för landstingen att öka pensionsunderlaget, och varje landsting borde givas frihet att mellan vissa gränser (lägst 1,000 kronor och högst 1,500 kronor) lämpa underlaget efter de faktiska löneförhållandena.

Över framställningen avgåvos yttranden av *statens pensionsanstalt*, *statskontoret* och *medicinalstyrelsen*. Med erinran, att bland landstingens förvaltningsutskott ej rådde enighet vare sig rörande lämpligheten av att för det dåvarande företaga åtgärder i saken eller beträffande sättet för en höjning, framhöll pensionsanstalten, att det vore mindre tillfredsställande att vidtaga höjning av pensionsunderlagen för en enstaka grupp sjuksköterskor — de landstingsanställda — där denna höjning ej motiverades med särskilda kvalifikationer och tjänstställanden. Liknande uttalanden gjordes av statskontoret och medicinalstyrelsen.

Sedermera inkom *svensk sjuksköterskeförening* till Kungl. Maj:t med en framställning rörande höjning av pensionsunderlagen för *samtliga* de med pensionsrätt i statens pensionsanstalt förenade sjuksköterskebefattningarna. Under åberopande av en genom föreningens försorg verkställd utredning rörande löneförmånerna för olika kategorier av sjuksköterskor hemställde föreningen om sådan ändring i reglementet för pensionsanstalten, att för sjuksköterskor i olika löneställning skulle angivas skilda pensionsunderlag, för-

slagsvis 1,600, 1,800 och 2,000 kronor (härtill skulle komma dyrtidstillägg). Statens bidrag till pensioneringen borde bibehållas vid nuvarande belopp, och kostnaderna för pensionsunderlagens höjning skulle således bäras av huvudmännen och befattningshavarna. Dock ifrågasattes, att staten genom tilläggspensioner eller genom bidrag till retroaktiv avgift skulle under en övergångstid medverka till pensionsökning för de redan i tjänst varande sköterskorna.

Över sjuksköterskeföreningens framställning infordrades yttrande från *statens pensionsanstalt*. Med hänsyn till att denna framställning toge sikte på en mera allmän höjning av pensionsunderlagen för sjuksköterskorna tillstyrkte pensionsanstalten verkställande av utredning i fråga om åtgärder för beredande av högre pension för de med pensionsrätt i anstalten förenade sjuksköterskebefattningarna. Pensionsanstalten ansåg ytterligare prövning erforderlig beträffande formen för åstadkommande av höjningen och berörde i sitt utlåtande vissa spörsmål, som därvid behövde tagas i övervägande.

Genom beslut den 9 november 1934 uppdrog härefter Kungl. Maj:t åt statens pensionsanstalt att verkställa utredning i fråga om åtgärder för beredande av möjlighet till högre pension för de med pensionsrätt i anstalten förenade sjuksköterskebefattningarna.

Statens pensionsanstalts utredning. I sitt den 3 juni 1935 avgivna utlåtande och förslag erinrar pensionsanstalten inledningsvis därom, att frågan om möjlighet för huvudmännen att bereda högre tjänstepensionsunderlag än 1,000 kronor för sjuksköterskebefattningarna varit föremål för behandling redan då vid pensionsanstaltens inrättande möjlighet till delaktighet öppnades för sjuksköterskorna.

I den proposition, nr 336, som till 1919 års lagtima riksdag avgavs i ämnet, förklarade nämligen föredragande departementschefen, att han mot det av särskilda sakkunniga avgivna förslaget i fråga om sjuksköterskors tjänstepensionsunderlag — 1,000 kronor för distriktssköterska samt lägst 600 kronor och högst 1,000 kronor för annan sköterska — icke hade annan anmärkning, än att det syntes böra tagas i övervägande, huruvida ej tillfälle borde lämnas den huvudman, som det önskade, att bereda sina befattningshavare högre pensioner, om detta skedde utan ökad kostnad för staten. De sakkunniga hade föreslagit sådan rätt i fråga om vissa lärarbefattningar. Med de små pensioner, som sjuksköterskorna komme att få enligt förslaget, syntes en dylik rätt vara synnerligen lämplig. Detta uttalande åtföljdes emellertid ej av något förslag till bestämmelser om möjlighet till erhållande av högre pensionsunderlag än 1,000 kronor, och i det pensionsreglemente, som efter riksdagens beslut utfärdades, inflöto ej några stadganden härom.

De tjänstepensionsunderlag, som pensionsanstalten sedermera, på grundval av de vid verkställda tjänsteregleringar enligt § 5 fastställda löneförmånerna, medgivit för sjuksköterskebefattningar, hava alltid utgjort 1,000 kronor, och med hänsyn härtill har den i reglementet intagna bestämmelsen om pensionsunderlagets bestämmande till lägst 600 kronor och högst 1,000 kronor

ersatts med ett stadgande om ett enhetligt underlag av 1,000 kronor för alla sjuksköterskebefattningar (kungörelsen nr 350/1926).

Efter erinran härom anför pensionsanstalten här efter beträffande behovet av förbättrade pensionsförmåner i huvudsak följande:

Redan vid anordnandet av pensioneringen av sjuksköterskor genom statsanstalten betonades, att sköterskornas pensioner vore små. Behovet av förhöjda pensioner har ytterligare understrukits i de av landstingsförbundet och sjuksköterskeföreningen ingivna framställningarna, och pensionsanstalten kan för sin del icke finna annat än att den i anstalten anordnade pensioneringen av sjuksköterskor i flertalet fall giver dessa befattningshavare pensioner, som äro så låga, att de icke stå i rimligt förhållande till befattningshavarnas utbildning, arbetsuppgifter och ansvar. Nackdelarna med nuvarande pensionsordning skulle vara mindre framträdande, om huvudmännen mera allmänt beviljade fyllnadspensioner, så att sammanlagda pensionsförmånerna komme att stå i skäligt förhållande till löneförmånerna, men så är ej fallet, ty enligt en av pensionsanstalten företagen undersökning hava av 117 tillfrågade huvudmän endast 19 (härav 3 landsting) uppgivit sig bevilja sådana fyllnadspensioner. Pensionsanstalten anser därför, att åtgärder till åstadkommande av förbättrade sjuksköterskepensioner böra vidtagas, och vill i detta sammanhang erinra om att 1935 års riksdags bankoutskott i sitt utlåtande, nr 47, över proposition rörande militärt tjänstepensionsreglemente uttalat sig för snara åtgärder i sådant syfte. Pensionsanstalten håller före, att en mera allmän höjning av pensionerna lättast kan vinnas, om det skapas möjlighet att ordna densamma i statsanstalten, och för sjuksköterskekåren såsom helhet betraktad torde det därför vara förmånligare att få höjningen ordnad centralt i statens pensionsanstalt, även om den statliga pensioneringen måste läggas efter mera enhetliga linjer och därför vissa enskilda sköterskor eventuellt skulle kunnat få något högre pension, om i stället huvudmannen gäve fyllnadspensioner, mera direkt avpassade i förhållande till löneförmånerna. Ett annat skäl, som talar till förmån för att höjningen av pensionerna beredes genom ett centralt organ är den omständigheten, att flyttning från en huvudman till en annan eljest i de flesta fall torde för sköterskan medföra förlust av fyllnadspension, avseende tjänstetiden hos den första huvudmannen.

För avvägande av lämpliga pensionsunderlag har anstalten funnit behöfligt att vinna närmare kännedom om löneförhållandena inom sjuksköterskekåren. I sådant syfte har pensionsanstalten införskaffat och bearbetat löneuppgifter beträffande 4,369 av de med pensionsrätt i anstalten förenade 5,171 sjuksköterskebefattningarna. För de resultat, som därvid erhållits, har i anstaltens skrivelse lämnats en redogörelse, som här i huvudsak återgives.

Enär dyrtidstillägg i vissa fall utgår, i andra fall däremot ej utgår å lönerna och enär vidare dyrtidstillägget, där sådant finnes, beräknas efter ganska växlande grunder, har pensionsanstalten, för erhållande av fullt jämförbara inkomstsiffror, vid uppgiftsmaterialets bearbetning inräknat förekommande dyrtidstillägg i löneförmånerna. I det stora flertalet fall åtnjuta sköterskorna in natura kost, bostad med bränsle samt lyse och tvätt. I ett relativt mindre antal fall erhålles in natura allenast bostad (vanligen med bränsle och lyse) och slutligen förekommer, likaledes i mindre omfattning, att avlöningen helt utgår kontant. Naturaförmånernas värde har inräknats

i avlöningen med de belopp, till vilka de av pensionsanstalten pläga uppskattas vid fastställande av pensionsunderlag. Sålunda hava förmånerna kost, lyse och tvätt värderats till 600 kronor, och bostad med bränsle har, i överensstämmelse med föreskrift i § 23 mom. 1 av pensionsreglementet, upptagits till $\frac{1}{5}$ av samtliga övriga löneförmåner. Sjuksköterskeföreningen hade vid sin löneutredning upptagit värdet av bostad med bränsle till $\frac{1}{5}$ av de övriga löneförmånerna — detta i enlighet med en i pensionsreglementet tidigare förefintlig föreskrift — men pensionsanstalten har, även om den för närvarande gällande värderingen måhända är något låg, ansett sig icke nu kunna för en enstaka grupp av anstaltens delägare begagna en annan värdesättning än för övriga grupper.

I statlig pensionering pläga pensionsunderlagen avvägas i förhållande till den för respektive befattningar fastställda avlöningen å orter, tillhörande ortsgrupp A enligt dyrortsgrupperingen, och pensionsanstalten har därför verkställt vissa omräkningar av de uppgivna löneförmånerna, så att därigenom erhållits belopp, närmast motsvarande förhållandena å A-ort.

Ett sammanförande av slutavlöningarna för samtliga befattningar med undantag av distriktsskötersketjänsterna har resulterat i följande sammanställning beträffande antalet befattningshavare inom olika löneintervaller (samtliga antagas in natura åtnjuta fritt vivre — innefattande kost, bostad, bränsle, lyse och tvätt — och där så ej är fallet, har kontantlönen i motsvarande mån reducerats):

Kontant slutavlöning (dessutom fritt vivre), kronor	Antal befatt- ningshavare med avlöning inom vidstående löne- intervall	Kontant slutavlöning (dessutom fritt vivre), kronor	Antal befatt- ningshavare med avlöning inom vidstående löne- intervall
700— 799	275	2,300—2,399	45
800— 899	3	2,400—2,499	72
900— 999	29	2,500—2,599	14
1,000—1,099	31	2,600—2,699	9
1,100—1,199	42	2,700—2,799	20
1,200—1,299	56	2,800—2,899	2
1,300—1,399	39	2,900—2,999	10
1,400—1,499	76	3,000—3,099	14
1,500—1,599	689	3,100—3,199	3
1,600—1,699	599	3,200—3,299	1
1,700—1,799	484	3,400—3,499	1
1,800—1,899	237	3,500—3,599	1
1,900—1,999	201	3,600—3,699	1
2,000—2,099	605	3,800—3,899	1
2,100—2,199	119	4,400—4,499	1
2,200—2,299	204		

Av tabellen framgår, att för huvudparten av sköterskorna, nämligen ungefär 81 procent av samtliga, gälla slutavlöningar, liggande mellan 1,500 kronor och 2,300 kronor (+ vivre). Lägre slutavlöning än 1,500 kronor (+ vivre) åtnjutes av ungefär 14 procent av sköterskorna; dessa utgöras huvudsakligen av sjuksköterskor, anställda hos diakonissanstalterna samt hos vissa landskommuner. Slutavlöning å 2,300 kronor (+ vivre) eller däröver gäller för ungefär 5 procent av befattningshavarna; till denna grupp höra särskilt husmödrar samt vissa sköterskor i de största städerna.

En särskild undersökning har verkställts beträffande den genomsnittliga slutavlöningen för vissa speciella befattningshavargrupper, och därvid hava följande resultat framkommit:

Befattningshavargrupp	Antal befattningshavare	Genomsnittlig kontant slutavlöning (dessutom fritt vivre), kronor
<i>A. Befattningshavare vid landstingens och de i landsting icke deltagande städernas sjukvårdsanstalter</i>		
a) avdelningssköterskor och med dem närmast jämförliga befattningshavare	1,652	1,737
b) specialsköterskor med högre avlöning än avdelningssköterskorna	619	1,941
c) husmödrar	166	2,062
<i>B. Befattningshavare vid andra större sjukvårdsanstalter (huvudsakligen i de större städerna)</i>		
a) avdelningssköterskor och med dem närmast jämförliga befattningshavare ¹	281	1,993
b) specialsköterskor med högre avlöning än avdelningssköterskorna	77	2,128
c) husmödrar	24	2,549
<i>C. Distriktsköterskor</i>		
a) anställda hos landsting	213	1,920
b) övriga	272	1,420
<i>D. Dispensärsköterskor . . . . .</i>	257	2,116
<i>E. Övriga sjuksköterskor . . . . .</i>	808	1,266

Pensionsanstalten har på grundval av den sålunda föreliggande utredningen rörande löneförhållandena till en början behandlat frågan om enhetliga eller i förhållande till lönerna differentierade pensionsunderlag.

Vid den i statens pensionsanstalt anordnade pensioneringen för statsunderstödda institutioners befattningshavare har, framhåller anstalten därvid, i allmänhet följts den regeln, att pensionsunderlaget avväges i förhållande till den för respektive befattningshavare i författning fastställda minimiärsavlöningen eller i förhållande till de vid vederbörligen godkänd tjänstereglering enligt § 5 i reglementet bestämda löneförmåner, i vilket senare fall pensionsanstalten emellertid jämlikt bestämmelse i § 23 mom. 2 har att till-

se, att pensionsunderlaget ej kommer att stå i oskäligt förhållande till pensionsunderlaget för jämförlig befattning i statens tjänst eller annan jämförlig befattning med pensionsrätt i anstalten eller i annan av staten understödd pensionsinrättning. En viss enhetlighet har alltså eftersträfvats med avseende å pensionsunderlagen för likartade befattningar, och man har sålunda velat undvika, att olika huvudmäns olikartade lönepolitik beträffande samma slag av befattningar skulle få inverka på de genom statsanstalten tillförsäkrade pensionerna.

För sjuksköterskorna har i anstalten fullständig enhetlighet rått med avseende å pensionsunderlaget, som för samtliga tjänster fastställts till 1,000 kronor.

Då pensionsanstalten haft att överväga, i vad mån höjning av sköterskepensionerna skulle kunna medgivas, har anstalten funnit sig böra eftersträva viss enhetlighet i fråga om pensionsunderlagen, men med hänsyn till vad i de förut omnämnda framställningarna anförts har anstalten undersökt, om icke för sjuksköterskor av olika kategorier borde kunna gälla skilda underlag.

Enär skiljaktighet i pensionsunderlag framför allt borde vara betingad av olikheter i tjänsteförhållandena, har anstalten inriktat sig på att undersöka, huruvida en naturlig uppdelning av sköterskepersonalen med avseende å befattningarnas art vore möjlig.

Anstalten har därvid antagit, att beträffande den sjuksköterskeutbildade personalen vid lasarett, sjukstugor och liknande sjukvårdsanstalter en uppdelning skulle kunna ske i stort sett på tre grupper, nämligen a) avdelningssköterskor och med dem närmast jämförliga befattningshavare, b) specialsköterskor (operations- och röntgensköterskor m. fl.) samt c) husmödrar. Vissa svårigheter hava emellertid befunnits föreligga för en dylik uppdelning efter tjänsternas art. Sålunda har det bland annat visat sig, att beträffande specialsköterskornas placering i lönehänseende huvudmännens ställningstagande varit växlande. Operationssköterskor hava vanligen, ehuru undantag finnas, högre avlöning än avdelningssköterskor. Liknande är förhållandet med röntgensköterskor, ehuru i fråga om dessa befattningshavare likställighet med avdelningssköterskor synes förekomma oftare än vad fallet är i fråga om operationssköterskorna. För vissa andra kategorier av specialsköterskor, såsom poliklinik-, laboratorie-, narkos- och nattsköterskor, är likställighet med avdelningssköterskor än vanligare. Dessa förhållanden antyda enligt pensionsanstaltens åsikt, att någon enhetlig uppfattning icke råder beträffande det berättigade eller lämpliga i en högre avlöning för specialsköterskorna. Att märka är vidare, att i en del fall, där avlöningen för specialsköterskor är högre än för avdelningssköterskorna, skillnaden dock är mycket obetydlig; i genomsnitt utgör skillnaden allenast ungefär 200 kronor. På vissa håll, särskilt vid mindre sjukvårdsanstalter, förekomma kombinationer av husmoders-, avdelnings- och specialskötersketjänster, som vålla svårigheter att avgöra, till vilken kategori befattningen bör hänföras.

Med avseende å sköterskor i den öppna sjukvården och överhuvud taget

i mera fristående befattningar möta liknande och om möjligt större svårigheter, då det gäller att göra de jämförelser mellan befattningarna, som erfordras för att på grund av tjänstgöringens art kunna verkställa en uppdelning av befattningarna på olika pensionsunderlag.

Pensionsanstaltens ståndpunkt på grund av dessa överväganden innefattas i följande uttalande:

De nu påtalade svårigheterna äro av den art, att pensionsanstalten anser det mycket vanskligt att på grundval av de med olika slag av befattningar förenade tjänstställningarna verkställa en rättvis uppdelning av sjuksköterskorna på olika pensionsunderlag. Och att låta pensionsunderlagen bestämmas uteslutande av de med befattningarna förenade löneförmånerna torde ej stå i god överensstämmelse med stadgandet i § 23 mom. 2 pensionsreglementet. Ett på grundval av en genomsnittslön beräknat pensionsunderlag synes därför vara att föredraga. Det kan i detta sammanhang förtjäna nämnas, att även om en lämplig uppdelning av sköterskorna på olika pensionsunderlag kunde genomföras, en sådan dock icke alltid, utan att särskilda anordningar vidtoges, komme att i pensionshänseende medföra avsedd effekt, detta emedan det ej sällan torde förekomma, att exempelvis en operationssköterska mot slutet av sin tjänstetid övergår till avdelningssköterskebefattning (med lägre pensionsunderlag).

Bland de här avsedda befattningshavarna befinner sig en grupp, för vilken avlöningen — särskilt i vissa fall — ligger mera väsentligt över genomsnittslönen för hela sjuksköterskekåren. Denna grupp är husmödrarna, och för dem blir således ett efter en genomsnittslön beräknat pensionsunderlag relativt mindre förmånligt. Om emellertid deras tjänster i pensionshänseende regleras under rubriken husmodersbefattningar och ej — såsom hittills i flertalet fall skett — under rubriken sjuksköterskebefattningar, har pensionsanstalten redan nu möjlighet att avväga pensionsunderlaget mera individuellt i förhållande till befattningens art och löneförmåner. Att denna utväg hitintills icke begagnats i större utsträckning torde delvis hava sin förklaring däri, att i fråga om husmodersbefattning pensionsreglementet föreskriver årlig pensionsavgift jämväl för huvudmannen, under det att huvudmannen är befriad från avgift, om befattningen i pensionshänseende regleras såsom sjukskötersketjänst. Denna olikhet bortfaller emellertid, om, såsom i de tidigare omnämnda framställningarna från landstingsförbundet och sjuksköterskeföreningen ifrågasatts, huvudmansavgift införes för sjuksköterskebefattning med högre pensionsunderlag. En annan olikhet, som enligt pensionsreglementet förefinnes mellan husmoders och sjuksköterskas pensionsvillkor, är den, att pensionsåldern för husmoder är 60 år och för sjuksköterska 55 år. Även denna omständighet torde hava bidragit till att huvudmännen oftast valt att reglera nu ifrågavarande befattningar såsom sjukskötersketjänster, och detta torde väl särskilt hava varit befogat i fall, då befattningen delvis haft karaktär av sjukskötersketjänst. Om däremot befattningshavaren intager en mera utpräglad ledarställning och således mindre deltagar i det direkta sjukvårdsarbetet, synes en pensionsålder av 60 år vara väl försvarlig, ibland kanske till och med önskvärd. Av det sagda torde framgå, att pensionsreglementet i stort sett redan tillräckligt sörjt för möjlighet till en särställning i pensionshänseende (med högre pensionsunderlag) för husmodersbefattningarna vid sjukvårdsanstalterna.

Under återopande av vad sålunda anförts har pensionsanstalten förordat, att även vid den nu ifrågasatta höjningen av pensionerna tjänstepensionsun-

derlaget skulle bestämmas till samma belopp för samtliga sjuksköterskebefattningar.

Beträffande frågan om obligatorisk eller frivillig höjning anför pensionsanstalten i detta sammanhang:

En allmän obligatorisk höjning av pensionsunderlagen för samtliga de sköterskor, som redan äro delaktiga i pensionsanstalten, torde ej billigtvis böra föreskrivas, med mindre staten helt eller till huvudsaklig del påtager sig kostnaderna för höjningen. Då emellertid en väsentlig ökning av statsbidraget, vilket redan nu måste anses relativt högt, ej synes böra komma i fråga, får man således räkna med att höjning av pensionsunderlagen skall kunna ske allenast i den mån vederbörande huvudmän taga initiativ härtill. I de fall, där sköterskans avlöning helt eller delvis utgår av statsmedel — såsom förhållandet är med distriktssköterskor samt sköterskorna vid försvarsväsendet — kan en obligatorisk höjning lättare genomföras. En allmän reglering av pensionsvillkoren för sköterskorna skulle möjligen kunna åstadkommas genom att föreskriva, att nuvarande pensionsvillkor få gälla allenast de för närvarande anställda befattningshavarna och att för efterträdarna måste tillämpas de nya pensionsbestämmelserna, därest delaktighet i statsanstalten över huvud önskas bibehållen för befattningarna. Anstalten räknar emellertid bland de till densamma anslutna sjuksköterskebefattningarna åtskilliga (särskilt vid diakonissanstalterna och hos vissa landskommuner), för vilka löneförmånerna ej skäligen berättiga till högre pensionsförmåner än de nuvarande och vilka, om för fortsatt delaktighet skall fordras väsentliga löneförbättringar, troligen skulle bliva helt utestängda från pensionsrätt. Med hänsyn härtill torde det vara mindre lämpligt att söka ernå en allmän pensionsreglering för sköterskorna på den nu skisserade vägen.

Pensionsanstalten övergår härefter att behandla frågan om lämpligt belopp för höjningen av pensionsunderlaget och yttrar härvid i huvudsak följande:

Av undersökningen rörande sjuksköterskepersonalens löneförmåner har framgått, att den genomsnittliga slutavlöningen för samtliga befattningshavare utgör 1,715 kronor jämte fritt vivre (förekommande dyrtidstillägg äro här medräknade; samtliga distriktssköterskor hava antagits åtnjuta den för landstingsanställda funna medellönen). Om jämlikt den allmänna regeln i § 23 mom. 1 av pensionsreglementet tjänstepensionsunderlaget bestämmes till $\frac{2}{3}$ av dessa löneförmåner (värdet av naturaförmånerna inräknat med 889 kronor), finner man, att beloppet av hel tjänstepension blir ungefär 1,736 kronor. Eftersom emellertid utgående dyrtidstillägg äro inräknade i de löner, som ligga till grund för beräkningen av nämnda pensionsbelopp, måste detta senare anses innefatta jämväl det dyrtidstillägg, som utgår å pensionerna från statens pensionsanstalt. Enär det i ett sådant bruttobelopp ingående dyrtidstillägget vid tidpunkten för utredningens avslutande utgjorde 192 kronor, kunde således förenämnda genomsnittslön motivera ett tjänstepensionsunderlag å ungefär 1,544 kronor jämte dyrtidstillägg.

För de befattningar, vilkas minimiärsavlöning ej fastställts i författning och som därför för erhållande av pensionsrätt reglerats jämlikt § 5 i pensionsreglementet, upptaga de av medicinalstyrelsen godkända regleringsbestämmelserna oftast en minimiärsavlöning, motsvarande kontant 1,150 kronor (ålderstillägg inräknade) samt fritt vivre. För ett beviljande av förhöjt pensionsunderlag bör emellertid enligt pensionsanstaltens mening fordras, att en

något högre minimiavlöning fastställes, och pensionsanstalten föreslår därför, att höjningen skall föregås av en omreglering av respektive befattningar, varvid för godkännande skall fordras en slutavlöning av minst 1,500 kronor kontant jämte fritt vivre eller kontant ersättning därför. Bestämmelse om sådan minimilön bör enligt pensionsanstaltens förslag inflyta i kungörelsen den 30 april 1920 (nr 236) angående villkor för godkännande av reglering utav, bland andra, sjuksköterskebefattningar. Nämda löneförmåner sammanfalla, om pensionsanstaltens värderingsgrunder för naturaförmåner tillämpas, med den slutavlöning, som tillförsäkras distriktssköterska, anställd enligt kungörelsen den 28 juni 1935 (nr 428) angående statsbidrag till distriktsvård.

Pensionsanstalten framhåller emellertid i detta sammanhang, att man vid beräklandet av den genomsnittslön, som bör läggas till grund för ett för samtliga sjuksköterskor gemensamt tjänstepensionsunderlag, bör bortse å ena sidan från vissa sköterskor, som hava lägre lön än den föreslagna minimilönen och därför ej kunna få höjning av pensionsunderlaget, och å andra sidan från de högre avlönade sjuksköterskor, vilkas befattningar enligt vad pensionsanstalten förut hävdadt hellre böra regleras med husmoders pensionsvillkor. Under visst hänsynstagande till dessa omständigheter kommer pensionsanstalten till att pensionsunderlaget skulle kunna bestämmas till 1,619 å 1,655 kronor, vartill skulle komma dyrtidstillägg.

Sin slutliga ståndpunkt i fråga om den lämpliga storleken av pensionsunderlaget anger pensionsanstalten på följande sätt:

Då pensionsanstalten gått att med ledning av det förut anförda bestämma ett belopp, som kan anses vara lämpligt såsom enhetligt tjänstepensionsunderlag för sjuksköterskorna, har anstalten ansett sig böra taga hänsyn jämväl till den från landstingshåll uttalade meningen, att viss försiktighet bör iakttagas vid pensionsunderlagets höjning. Anstalten har därför stannat för att föreslå, att möjlighet beredes huvudmännen att för sjuksköterskebefattningarna erhålla ett förhöjt tjänstepensionsunderlag av 1,560 kronor, vartill komme dyrtidstillägg, som enligt nuvarande bestämmelser skulle utgöra 192 kronor. Pensionsförhöjning enligt kungörelsen nr 280/1925 bör däremot ej utgå å pensionen, och ej heller böra statligt anställda sjuksköterskor vidare erhålla pensionstillägg enligt kungörelsen nr 360/1922. Sammanlagda pensionsförmånerna bliva således 1,752 kronor, vilket innebär en ökning å 192 kronor för statligt anställda och 408 kronor för övriga sköterskor. Det må här erinras om att det sålunda föreslagna pensionsunderlaget sammanfaller med det underlag, som enligt civila tjänstepensionsreglementet blivit gällande för e. o. befattningshavare i hospitalsöversköterskas lönegrad, samt att det även överensstämmer med det pensionsunderlag, som skulle hava blivit gällande för det övervägande flertalet av försvarsväsendets sjuksköterskor, om dessa kommit att lyda under militära tjänstepensionsreglementet.

I fråga om ordningen för det nya pensionsunderlagets införande yttrar pensionsanstalten:

För statligt anställda sjuksköterskor med i författning fastställd avlöning bör höjning av tjänstepensionsunderlaget genast obligatoriskt genomföras.

För distriktssköterskebefattning torde det högre pensionsunderlaget böra tillämpas först sedan de föreslagna nya bestämmelserna om minimiavlöning och statsbidrag till densamma blivit gällande för befattningshavaren.

För övriga sjuksköterskebefattningar bör höjning av pensionsunderlaget ej företagas, förrän huvudmannen — efter erforderlig omreglering av befattningarna — gör framställning därom. Såsom tidigare framhållits är det ej gärna möjligt att genomföra en allmän obligatorisk höjning av pensionsunderlagen för dessa befattningar, och man torde därför böra bereda möjlighet till bibehållande, åtminstone tills vidare, av nuvarande pensionsunderlag för befattningar hos huvudmän, som före införandet av möjlighet till högre underlag vunnit pensionsrätt i statsanstalten för sina sjuksköterskebefattningar. Av i anstalten inträdande nya huvudmän synes böra fordras, att de redan från början reglera sjuksköterskebefattningarna så, att det högre tjänstepensionsunderlaget blir gällande.

I samband med ändringen av bestämmelsen om sjuksköterskas pensionsunderlag synes den nuvarande maximeringen till 1,000 kronor av pensionsunderlaget för föreståndarinna vid godkänd sjuksköterskebyrå böra borttagas.

I detta sammanhang anför pensionsanstalten slutligen, att anstalten — för den händelse vid den fortsatta behandlingen av frågan om höjning av sjuksköterskornas pensioner skulle visa sig, att ett särskilt, högre pensionsunderlag för vissa sköterskor skulle anses synnerligen eftersträfvansvärt — ansett sig böra undersöka, huru de nyss angivna svårigheterna vid en uppdelning av sköterskorna på olika pensionsunderlag möjligen skulle kunna övervinnas. Pensionsanstalten har härvid icke funnit någon mera lämplig väg än den, att det finge överlämnas åt pensionsanstaltens styrelse att — på ansökning av de huvudmän, som önska högre underlag för vissa speciella sjuksköterskebefattningar — för varje särskild befattning besluta, om denna kunde anses vara av den art, att högre underlag vore befogat för densamma. Pensionsanstalten finge vid sin prövning av dylika frågor lägga huvudvikten vid befattningens art, men det borde jämväl fordras, att avlöningen icke alltför obetydligt överstege den genomsnittliga sköterskeavlöningen. I fråga om sköterskor vid lasaretten har, såsom förut nämnts, konstaterats, att specialsköterskornas avlöning, där denna är högre, i medeltal ligger ungefär 200 kronor över avdelningssköterskornas. Pensionsanstalten anser, att en sådan löneskillnad i regel bör fordras, för att ett högre underlag skall vara motiverat, och finner det mest lämpligt, att endast *ett* sådant högre underlag finnes samt att detta avväges i förhållande till just nämnda löneskillnad. Det högre underlaget skulle då komma att ligga 150 kronor över det av pensionsanstalten föreslagna enhetliga underlaget å 1,560 kronor och således bliva 1,710 kronor, lämpligen avrundat till samma belopp som för ordinarie kvinnlig civil befattningshavare i lönegrad B 7, nämligen 1,716 kronor.

Pensionsanstalten förutser emellertid, att vid genomförandet och tillämpningen av den nu skisserade anordningen med ett särskilt pensionsunderlag för speciella sköterskebefattningar ej obetydliga praktiska svårigheter komma att uppstå, och anser därför, att anstaltens huvudförslag med enhetligt pensionsunderlag är att föredraga. Endast detta senare förslag har därför i utredningen gjorts till föremål för detaljerad utformning.

Härefter övergår pensionsanstalten till att behandla frågan om kostnaderna för höjningen av sjuksköterskornas pensionsunderlag samt sättet för be-

stridande av dessa kostnader. Om utgångspunkterna för anstaltens beräkning av erforderlig pensionsavgift anföres i huvudsak följande:

Vid pensionsanstaltens inrättande beräknades statens bidrag till pensionsavgifterna för sjuksköterskorna till i runt tal 200 kronor per år och sköterska, vilket ansågs motsvara ungefär $\frac{4}{5}$ av pensionskostnaden. Detta statsbidrag måste, såväl procentuellt som absolut taget, anses relativt högt i förhållande till statsbidragen till andra i pensionsanstalten delaktiga grupper, och med hänsyn härtill torde avgifterna för den nu ifrågasatta höjningen av sköterskepensionerna böra bäras av huvudmännen och befattningshavarna, vilket ju även förutsattes i landstingsförbundets och sjuksköterskeföreningens framställningar. Huvudmännen hava hittills varit helt befriade från årlig avgift för sjuksköterskepensionerna.

Vid de försäkringstekniska beräkningar, som pensionsanstalten i vissa fall har att verkställa med avseende å pensioner samt huvudmäns och befattningshavares pensionsavgifter, skola jämlikt bestämmelse i kungörelsen nr 167/1920 tillämpas ålderdomsförsäkringskommitténs dödlighetstabeller samt en räntefot av 4 procent. Om den erforderliga årliga pensionsavgiften för höjning av sjuksköterskornas pensionsunderlag beräknas enligt dessa grunder, kan dock med hänsyn till konstaterad nedgång i den allmänna befolkningss dödligheten samt i betraktande av nuvarande räntekonjunktioner denna avgift antagas bli otillräcklig för täckande av kostnaderna för pensionens höjning. På grund härav har pensionsanstalten, då dessa kostnader synas böra bäras av huvudmännen och befattningshavarna utan bidrag av staten, ansett sig böra välja mera betryggande beräkningsgrunder. Med avseende å dödlighetsantagandena har pensionsanstalten funnit tillräckligt att begagna dödlighetstabellen R 32, som anses i allmänhet innebära införandet i beräkningarna av en viss säkerhetsmarginal. I fråga om räntefoten har anstalten, med hänsyn till den i dödlighetsmättet sålunda inlagda säkerhetsmarginalen samt enär avgiften för pensionsökningen skäligen bör avvägas så, att den ej kan antagas giva upphov till vinst för pensionsanstalten, ansett sig kunna såsom ett genomsnittsvärde för en lång tid framåt räkna med 3.5 procent.

På grundval av uppgifter, som pensionsanstalten erhållit beträffande 3,147 sjuksköterskor, har under hänsynstagande till förekommande avbrott i anställningstiden samt med beaktande av avkortningen av pensionen för sent anställda sköterskor beräknats, att man vid bestämmande av en genomsnittlig pensionsavgift för sjuksköterskorna kan förutsätta en medelinträdesålder av 27.4 år.

Pensionsanstalten har vidare verkställt en undersökning rörande de under åren 1926—1934 inträffade fallen av förtidspensionering på grund av sjukdom och dylikt samt rörande förekomsten av kvarstående i tjänst efter pensionsåldern. Den samlade effekten av förtidsavgång och kvarstående i tjänst efter pensionsålderns uppnående har i pensionsavgiftshänseende visat sig motsvara en förskjutning av pensionsåldern till 55.4 år.

Med tillämpning av nu angivna antaganden har pensionsanstalten beräknat, att den för sjuksköterskornas pensionering erforderliga genomsnittliga årsavgiften för tjänstepensionen utgör 28.7 procent av tjänstepensionsunderlaget. Verkställande av ny beräkning beträffande familjepensionsavgiften har ej ansetts påkallad.

Beträffande avvägningen av den årliga tjänstepensionsavgiften yttrar pensionsanstalten i anslutning härtill följande:

Hel sjuksköterskepension med därå belöpande pensionsförhöjning utgör för närvarande 1,176 kronor. Om tjänstepensionsunderlaget höjes till 1,560 kronor och pensionsförhöjningen bortfaller, ökas således de fasta pensionsförmånerna med 384 kronor, varjämte dyrtidstillägget stiger med 24 kronor från nuvarande 168 kronor till 192 kronor. Med begagnande av den funna avgiftssatsen, 28.7 procent, kan den erforderliga årliga avgiften för täckande av kostnaden för en pensionsökning av 384 kronor beräknas utgöra ungefär 110 kronor. Om vid avvägningen av huvudmäns och befattningshavares avgifter skulle tagas hänsyn jämväl till ökningen av dyrtidstillägget (24 kronor) — något som pensionsanstalten emellertid ansett sig ej böra räkna med — skulle i stället för nyssnämnda avgift å 110 kronor erhållas ett avgiftsbelopp å ungefär 117 kronor.

Enligt pensionsreglementet utgör sjuksköterskas egen årliga tjänstepensionsavgift 5 procent å tjänstepensionsunderlaget, och ändring av denna avgiftssats synes ej nu böra ifrågasättas. Vid ett tjänstepensionsunderlag av 1,560 kronor skulle befattningshavares egen tjänstepensionsavgift således bliva 78 kronor, från vilket belopp emellertid för närvarande enligt bestämmelse i § 7 mom. 1 pensionsreglementet skall dragas beräknad avgift enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, 13 kronor, så att nettotjänstepensionsavgiften blir 65 kronor. Nuvarande nettoavgift utgör 37 kronor, och befattningshavares tjänstepensionsavgift höjes alltså med 28 kronor. Av den förut beräknade erforderliga avgiften å ungefär 110 kronor återstå således att täcka 82 kronor, och om detta belopp skall helt läggas på huvudmannen, har man att fixera dennes avgift till $5\frac{1}{4}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. I det kapitel av pensionsanstaltens reglemente, som innehåller de särskilda bestämmelserna om sjuksköterskors pensionering, nämligen kap. VI, är den årsavgift, som huvudman har att erlägga, i regel bestämd till 5 procent av tjänstepensionsunderlaget (undantag utgöra allenast huvudmansavgifterna för vissa läkare, vilka avgifter uppgå till 4.5 eller 9 procent av pensionsunderlaget). Om denna avgiftssats av 5 procent, vilken gäller bland annat för husmoderstjänster, skulle tillämpas jämväl för sjuksköterskebefattning, komme huvudmansavgiften för denna att stanna vid 78 kronor, och härvid kunde således staten beräknas få en kostnad av ungefär 4 kronor per år och sköterska. Pensionsanstalten förutsätter emellertid, att huvudmansavgiften bör avvägas så, att statens årliga avgift för sjuksköterskas pensionering ej ökas, och i pensionsreglementet bör därför införas en särbestämmelse om att huvudmansavgiften för sjuksköterska skall vara $5\frac{1}{4}$ procent av tjänstepensionsunderlaget, således utgörande 81 kronor 80 öre. Befattningshavares årliga avgift för familjepension utgör 6 kronor 12 öre; tillhoppa skulle årsavgiften för befattningshavare sålunda uppgå till $(65 + 6:12 =)$ 71 kronor 12 öre (nuvarande avgiften utgör 42 kronor).

Pensionsanstalten förordar alltså en årlig pensionsavgift för befattningshavarna efter oförändrad grund av 5 procent och för huvudmännen efter $5\frac{1}{4}$ procent av tjänstepensionsunderlaget.

Härefter övergår pensionsanstalten till att behandla frågan om engångsavgifter för att förhöjt pensionsunderlag skall få anses hava varit gällande jämväl under den föregående tjänstetid, för vilken avgifter erlagts efter lägre underlag.

Enligt bestämmelse i § 9 mom. 4 av pensionsreglementet skall, när tjänste-

och familjepensionsunderlagen höjas för en befattning, som redan är förenad med pensionsrätt, och höjningen skall gälla även för den, som då innehar befattningen, huvudmannen erlagga en engångsavgift, avsedd att utfylla de för föregående tid erlagda, efter lägre pensionsunderlag beräknade pensionsavgifterna. Huvudmannen äger i sin tur rätt att av befattningshavaren uttaga ersättning för den del av engångsavgiften, som svarar mot vad befattningshavaren själv under den föregående tiden skulle hava erlagt. Befattningshavaren kan emellertid — mot minskning i pensionen — erhålla befrielse helt eller delvis från att bidra till engångsavgiften, vilken då i motsvarande mån nedsättes.

Enär sjuksköterskekåren är relativt stor och de hos en och samma huvudman anställda sköterskorna ofta äro ganska många, kunna dessa engångsavgifter i vissa fall stiga till belopp, som kunna bli ett hinder för ernåendet av en mera allmän övergång till högre pensionsunderlag. Erläggandet av dessa engångsavgifter kan visserligen underlättas genom inbetalningens fördelning på flera år, men pensionsanstalten har ansett det önskvärt att, om möjligt, än ytterligare förminska det hinder för höjningen av underlaget, som engångsavgifterna kunna utgöra. I sådant syfte föreslås att — med avvikelse från regeln i § 9 mom. 4 reglementet — för framtiden höjda underlag och därmed följande höjda årsavgifter skulle utan engångsavgift få tillämpas på de vid höjningens genomförande tjänstgörande befattningshavarna men att sedermera vid pensionens beräkning hänsyn skulle tagas till att det högre underlaget gällt allenast under en del av tjänstetiden. Vid denna pensionsberäkning syntes det med hänsyn till utgående pensionsförhöjning vara skäligt att räkna med, att underlaget för sjuksköterskorna före höjningen utgjort 1,176 kronor. Jämsides med denna anordning för höjningens genomförande utan engångsavgift borde emellertid möjlighet finnas för de huvudmän, som så önska, att genom erläggande av engångsavgift få de förhöjda underlagen gällande jämväl med avseende å befattningshavarnas tjänstår före höjningen.

Pensionsanstalten framhåller, att även engångsavgifterna — liksom årsavgifterna — torde böra beräknas så, att de ej förutsätta något bidrag från statens sida. Med hänsyn härtill erinrar pensionsanstalten om vad förut framhållits beträffande de antaganden om dödlighet och förräntning, som i kungörelsen nr 167/1920 finnas föreskrivna för anstaltens försäkringstekniska beräkningar. Även om man från huvudmännen rekviderar engångsavgifter, som enligt nämnda försäkringstekniska antaganden beräknas täcka hela kostnaden för retroaktiv giltighet av de förhöjda pensionsunderlagen, kan det, framhåller anstalten, befaras att staten kan få bära en del av kostnaden, enär nämnda antaganden ej längre kunna anses innebära samma grad av trygghet som förr. Om man ville vara mera förvissad om att höjningen av sjuksköterskepensionerna genomföres utan kostnad för statsverket, kunde det därför sättas i fråga att för dessa engångsavgifters beräkning tillämpa andra grunder än de för pensionsanstaltens verksamhet för närvarande föreskrivna. Pensionsanstalten finner det emellertid ej vara lämpligt att för en speciell

grupp av pensionsanstaltens delägare hava andra försäkringstekniska grunder för beräkningen av engångsavgift än för övriga grupper, och anser därför, att eventuella nya grunder böra införas för samtliga delägargrupper samtidigt, något som dock enligt anstaltens mening tarvar särskilda överväganden och undersökningar, vilka böra företagas i ett större sammanhang. De huvudmän, som hinna höja pensionsunderlagen för sina sjuksköterskebefattningar, innan nya beräkningsgrunder införas, finge då en liten förmån, i det de enligt nu gällande grunder beräknade engångsavgifterna för höjningen kunna förutsättas i genomsnitt täcka allenast ungefär $\frac{8}{100}$ av kostnaden, om denna beräknas enligt dödlighetstabellen R 32 och en räntefot av 3.5 procent. Detta kunde, framhåller anstalten, i sin tur medverka till att påskynda ett mera allmänt genomförande av höjningen och innebure ett visst tillmötesgående av sjuksköterskeföreningens förut omförmälda anhållan om något bistånd från statens sida vid övergången till ett högre pensionsunderlag.

För vissa av de till pensionsanstalten anslutna sjuksköterskebefattningarna (t. ex. de vid försvarsväsendet) står staten såsom huvudman, och i dessa fall uppkommer således genom höjningen av pensionsunderlagen kostnad för statsverket. Om innehavarna av dessa befattningar kommit att erhålla pensionsrätt enligt de nya statliga civila och militära tjänstepensionsreglementena, vilka trätt i kraft den 1 juli 1935, skulle befattningshavarna ej blivit avkrävda några engångsavgifter på grund av den höjning av tjänstepensionsunderlaget, som då inträtt. Med hänsyn härtill har det ej synts pensionsanstalten skäligt att i statens pensionsanstalt pålägga dessa befattningshavare några engångsavgifter, utan anstalten har ansett dessa avgifter böra, liksom huvudmansandelen i engångsavgifterna, helt bäras av staten. Den engångskostnad, som höjningen av pensionsunderlagen för de statliga sköterskorna åsamkar statsverket, har av pensionsanstalten uppskattats till ungefär 300,000 kronor (i detta belopp ingå avgifter jämväl för sköterskor, som äro anställda vid vissa institutioner — t. ex. serafimerlasarettet — vilka, även om de formellt sett ej kunna betraktas såsom statliga, dock i sista hand torde få lita till statsmedel för finansieringen av avgifterna).

Även i fråga om en annan grupp av sköterskor, nämligen distriktssköterskorna, förutsätter pensionsanstalten, att staten skall påtaga sig engångskostnader för höjningen av pensionsunderlagen.

Såsom förut framhållits skulle enligt anstaltens förslag förhöjt underlag för distriktssköterska tillämpas först sedan de nya avlönings- och statsbidragsbestämmelserna blivit gällande för hennes befattning. Enligt den nya organisationen skall distriktsvården handhavas av landstingen. Detta är redan nu förhållandet i vissa län, men i åtskilliga län är distriktsvården för närvarande, helt eller delvis, anordnad av primärkommuner.

Pensionsanstalten finner det skäligt att, vid förekommande överflyttning av distriktsvården från kommunerna till landstingen, den därvid på landstingens del kommande engångskostnaden för höjning av pensionsunderlagen för övertagna befattningshavare bäres av staten, enär nämnda kostnad har avseende å en föregående kommunal anställningstid. Pensionsanstalten anser

vidare, att det ej är rimligt att i en sämre ställning försätta de landsting, som redan tidigare påtagit sig att handhava distriktsvården. Pensionsanstalten föreslår därför, att för höjning av distriktssköterskas pensionsunderlag skall uttagas allenast den del av den erforderliga engångsavgiften, som svarar mot befattningshavarens andel i kostnaden för höjningen och som huvudmannen äger uttaga av befattningshavaren genom löneavdrag. Pensionsanstalten erinrar om att distriktsvården ansetts böra till väsentlig del bekostas av statsmedel¹ och att, då distriktssköterskorna erhöilo delaktighet i anstalten, för retroaktiv tjänstårsberäkning uttogos engångsavgifter allenast svarande mot vad befattningshavarna under den föregående tjänstetiden själva skulle hava erlagt i årliga pensionsavgifter, medan återstoden av engångskostnaden bars av staten. För distriktssköterskornas vidkommande har pensionsanstalten beräknat den totala erforderliga engångsavgiften till ungefär 1,100,000 kronor. Om härav hos huvudmännen uttages allenast det belopp, cirka 170,000 kronor, som huvudmännen i sin tur äga utkräva av befattningshavarna, skulle således på statens del komma omkring 930,000 kronor.

Om höjning av pensionsunderlagen utverkas jämväl för samtliga övriga i pensionsanstalten delaktiga sjuksköterskebefattningar, kan enligt av anstalten verkställd beräkning beloppet av de för dem inflytande engångsavgifterna, beräknade i enlighet med de för närvarande föreskrivna försäkringstekniska grunderna, uppskattas till ungefär 5,800,000 kronor, detta dock under förutsättning att ingen huvudman begagnar sig av möjligheten att erhålla höjning utan erläggande av engångsavgift eller med erläggande av sådan avgift för allenast en del av befattningshavarnas föregående tjänstetid. Det sålunda beräknade engångsavgiftsbeloppet kan emellertid, såsom nyss framhållits, befaras vara ej fullt tillräckligt för täckande av engångskostnaden för pensionernas höjning. Beräknas engångsavgifterna i stället med tillämpning av dödlighetstabellen R 32 och en räntefot av 3.5 procent, blir avgiftsbeloppet omkring 6,500,000 kronor. Skillnaden mellan beloppen, 700,000 kronor, skulle således enligt anstaltens förslag staten eventuellt komma att få svara för, om de enligt sist angivna beräkningsgrunder bestämda engångsavgifterna visa sig bäst motsvara pensionskostnaderna. Det kan emellertid, framhåller anstalten, med tämligen stor säkerhet förutses, att huvudmännen ej alltid komma att erlægga engångsavgifter, och nämnda belopp är därför att betrakta såsom en övre gräns, som statens engångskostnad med stor sannolikhet kommer att rätt väsentligt underskrida.

Sammanläggas de engångskostnader, som sålunda beräknas komma på statens del — 300,000 kronor för statliga sköterskor, 930,000 kronor för distriktsköterskorna samt högst 700,000 kronor för övriga sköterskor — erhålles ett maximibelopp av 1,930,000 kronor, samtliga beloppen beräknade på grundval av dödlighetstabellen R 32 och en räntefot av 3.5 procent.

Angående sättet för bestridande av de på staten belö-

¹ Till distriktssköterskas kontanta grundlön, 1,800 kronor, bidrager statsverket med 1,000 kronor, och staten bestrider dessutom hela kostnaden för tre ålderstillägg, vart och ett å 100 kronor (kungörelsen nr 428/1935).

pande kostnaderna för den avsedda pensionsregleringen anför pensionsanstalten slutligen följande:

När i statens pensionsanstalt tidigare företagits pensionsregleringar, som helt eller delvis bekostats av staten, hava därvid uppkommande engångskostnader ej genast täckts, utan staten har i regel stannat vid att allenast erlägga ränta å engångsbeloppet, vilken anordning väl skulle ligga närmast till hands att använda jämväl i detta fall. Räntan efter 3.5 procent å förenämnda engångsbelopp, 1,930,000 kronor, utgör ungefär 68,000 kronor. Det statsanslag under elfte huvudtiteln, »Bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering», som pensionsanstalten för sådant ändamål tidigare uppburit, är emellertid tillsvidare från och med budgetåret 1933/1934 indraget, och det torde väl därför få förutsättas, att ej heller något anslag, avseende statens engångskostnad för höjning av sjuksköterskornas pensionsunderlag, för närvarande upptages i riksstaten. Så snart emellertid medel från det tidigare anslaget åter ställas till pensionsanstaltens förfogande, torde vid anslagsbeloppets beräkning hänsyn få tagas jämväl till kostnaden för höjning av sjuksköterskornas pensionsunderlag.

Den framtida årliga pensionsavgift, staten i egenskap av huvudman skulle beräknas få att erlägga för höjningen av pensionerna för statligt anställda (och vissa med dem jämförbara) sjuksköterskor, har pensionsanstalten uppskattat till 21,000 kronor, om den beräknas med tillämpning av dödlighetstabellen R 32 och en räntefot av 3.5 procent. Med begagnande av de för beräkning av statens årliga pensionsavgift i kungörelsen nr 167/1920 föreskrivna grunderna (ålderdomsförsäkringskommitténs dödlighetstabell och 5 procents räntefot) beräknas avgiften till ungefär 11,000 kronor. Jämväl det anslag under elfte huvudtiteln, »Pensionsavgifter till statens pensionsanstalt», från vilket sådana årliga avgifter utgått till anstalten, är tillsvidare från och med budgetåret 1933/1934 indraget.

Det må här slutligen i formellt hänseende påpekas, att i och med att pensionstillägg jämlikt kungörelsen nr 360/1922 och pensionsförhöjning jämlikt kungörelsen nr 280/1925 bortfalla och inräknas i pensionsunderlagen ökad kostnad uppstår för pensionsanstalten, samtidigt som en motsvarande minskning uppkommer i belastningen å det under elfte huvudtiteln uppförda anslaget »Pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer». Här är således endast fråga om flyttning av kostnad mellan olika anslag, och någon ökning eller minskning av statens kostnad för pensioneringen beräknas ej därvid uppkomma.

Vid pensionsanstaltens skrivelse finnas fogade av anstalten uppgjorda utkast till erforderliga författningsändringar för genomförande av de förslag, anstalten framlagt. Dessa utkast torde få biläggas statsrådsprotokollet i ärendet (*Bil. 1—3*).

Yttranden över pensionsanstaltens förslag. Över statens pensionsanstalts utredning och förslag hava, efter remiss, yttranden avgivits av statskontoret, medicinalstyrelsen, samtliga landsting eller landstings förvaltningsutskott utom ett (Västernorrlands läns), Stockholms stadskollegium, stadsfullmäktige i Norrköping, Malmö, Hälsingborg, Göteborg och Gävle samt styrelserna för svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svensk sjuksköterskeförening.

Pensionsanstaltens förslag lämnas helt utan erinran av 16 landsting och 4 städer. Även övriga utlåtanden gå i princip i tillstyrkande riktning, men i

dem framföras en del erinringar och önskemål med avseende å vissa detaljer i förslaget.

I frågan om obligatorisk eller frivillig höjning av pensionsunderlaget uttalas i ett flertal yttranden, att pensionsanstaltens förslag om frivillig höjning är välbetänkt. *Hallands läns landsting* och *Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott* befara emellertid, att höjningen, ehuru frivillig, i praktiken kommer att bliva obligatorisk, detta enär rekryteringssvårigheter skulle uppstå för de huvudmän, som ej genomföra höjning eller själva bevilja motsvarande fyllnadspensioner. Nämnda landsting anse, att höjningen hellre bör göras obligatorisk och att staten för möjliggörande härav bör påtaga sig hela den del av kostnaden, som icke täckes av befattningshavarnas avgifter. *Svensk sjuksköterskeförening* beklagar, att förslaget ej innebär obligatorisk höjning, men finner, med hänsyn till svårigheten för vissa arbetsgivare att ikläda sig de ökade avgifterna, vad sålunda föreslagits motiverat.

Förslaget om enhetligt pensionsunderlag för samtliga sjuksköterskebefattningar är föremål för behandling i ett flertal yttranden. I en del av dessa uttalas direkt gillande av pensionsanstaltens ståndpunkt, men i andra framhålles mer eller mindre starkt, att det varit önskvärt med möjlighet till någon differentiering av pensionsunderlagen.

Medicinalstyrelsen tillstyrker i huvudsak förslaget om enhetligt pensionsunderlag men anser möjlighet till höjning av underlaget utöver 1,560 kronor böra beredas för speciella sjuksköterskebefattningar.

Kopparbergs läns landstings förvaltningsutskott tillstyrker, att höjning sker med samma belopp för alla befattningshavare, men vill förutsätta, att den i förslaget inrymda valfriheten i fråga om övergång till det högre underlaget skall medgiva, att omreglering kan få ske för allenast vissa kategorier av sköterskor vid en och samma anstalt. I samma riktning uttala sig *stadsfullmäktige i Gävle*, som dock i första hand ifrågasatt en gradering av underlagen.

Svenska landstingsförbundets styrelse, som i sin förut omnämnda tidigare framställning föreslagit, att pensionsunderlaget skulle inom vissa gränser variera med lönen, framhåller nu, att det här vore fråga om en enhetlig grupp av befattningshavare med i stort sett samma utbildning och likartade tjänstställiganden, varför det kunde vara motiverat med enhetlighet i pensionshänseende. Enhetligt pensionsunderlag underlättade även förflyttning till annan huvudman, enär därvid ändring i pensionsförhållandena icke inträdde. Styrelsen hade visserligen gärna sett, att viss möjlighet till differentiering beretts, men ville med hänsyn till det anförda och vad pensionsanstalten yttrat icke motsätta sig förslaget att bibehålla enhetligt pensionsunderlag.

Svenska stadsförbundets styrelse, som visserligen ansett det önskvärt med skilda underlag för olika kvalificerade tjänster, säger sig dock förstå, att — med hänsyn till sjukvårdsanstalternas olika storlek — svårigheter kunna uppstå vid genomförandet av en sådan ordning. Styrelsen ville dock taga

fasta på pensionsanstaltens alternativa förslag om fastställande av högre pensionsunderlag i särskilda fall efter prövning av pensionsanstalten.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund finner att, då det gäller en så enhetlig kår som sjuksköterskorna, någon erinran i och för sig icke är att göra mot ett gemensamt pensionsunderlag, men anser det vara olyckligt, om för erhållande av detta underlag skulle med avseende å löneförmånerna uppställas en sådan minimifordran, att många lägre avlönade sköterskor skulle uteslutas från pensionsrätt. Vad landskommunernas sköterskor angår, är dock, framhåller styrelsen, faran härför måhända ej så stor, i synnerhet som man får antaga, att de för sådana sköterskor för pensionsanstalten uppgivna löneförmånerna ibland avse begynnelselöner, till vilka således torde komma ålderstillägg.

Svensk sjuksköterskeförening anför, att då uppdelning av pensionsunderlagen mötte stora tekniska svårigheter, föreningen kunde, ehuru med någon tvekan, uttala sitt gillande av pensionsanstaltens förslag, detta i synnerhet som för husmödrarna redan funnes möjlighet till erhållande av högre pensionsunderlag.

Med avseende å den minimilön, som skulle fordras för erhållande av förhöjt pensionsunderlag, uttalar *styrelsen för landskommunernas förbund*, att man, om förslaget skulle medföra tvång till löneregleringar, kunde riskera, att omtanken om de anställdas ålderdom minskades; slutlönerna för landskommunernas sköterskor syntes dock mindre ofta avvika från den ifrågasatta minimislutlönen av 1,500 kronor jämte fritt vivre. *Kopparbergs läns landstings förvaltningsutskott* framhåller, att assistentsköterska, som oftast hade lägre lön än övriga sköterskor men vanligen efter ett eller annat år överginge till högre avlönad befattning, utan hinder av den mindre lönen borde få möjlighet till pensionsrätt på samma villkor som avdelningssköterska. *Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott* anser, att för erhållande av högre pensionsunderlag ej bör föreskrivas, att minimilönen skall höjas utöver nu gällande minimibelopp; landstingens prövningsrätt i fråga om avlöningen borde nämligen ej bindas.

Mot det föreslagna tjänstepensionsunderlagets belopp har i utlåtandena i allmänhet ej rests någon erinran. *Gotlands läns landstings förvaltningsutskott* anser dock, att underlaget borde jämkas, så att pensionen bleve lika med 1,500 kronor inklusive dyrtidstillägg. Även *Kopparbergs läns landstings förvaltningsutskott* finner den föreslagna pensionen väl hög. *Örebro läns landstings förvaltningsutskott* yttrar, att utskottet anser höjningen lämpligt avvägd. Inom utskottet har dock erinrats om sjuksköterskas låga pensionsålder, vartill viss hänsyn kunde och borde tagas vid pensionsbeloppets bestämmande; det har därför ifrågasatts, om dyrtidstillägg borde utgå å pensionen. *Svensk sjuksköterskeförening* däremot framhåller, att särskilt med hänsyn till att bostad och bränsle av pensionsanstalten värderades väl lågt pensionsunderlaget för sjuksköterska bleve lägre än för motsvarande befattningshavare utan naturaförmåner. Då underlaget nu komme att fastslås för obestämd tid framåt, vore det med gängse beräkningsgrun-

der mera överensstämmande att fastställa underlaget till 1,655 kronor, vilket med hänsyn till naturaförmånernas verkliga värde syntes vara väl motiverat med de löneförmåner, som av pensionsanstalten föreslagits såsom villkor för erhållande av ett till 1,560 kronor förhöjt underlag.

Pensionsanstaltens förslag i fråga om *bestridandet av kostnaderna* för höjningen har i flertalet utlåtanden lämnats utan erinran, men i en del av dem ifrågasätts vissa ändringar i förslaget.

Sålunda uttalar *statskontoret*, att det enligt dess mening kunde ifrågasättas, huruvida statens deltagande i dessa kostnader borde påkallas i den utsträckning, som i förslaget förutsättes. Statskontoret fortsätter härom:

Vid bedömandet av denna fråga böra beaktas de betydande bidrag staten för närvarande lämnar till sjuksköterskepensioneringen, ett förhållande som ock statens pensionsanstalt understrukt. Pensionsanstalten framhåller sålunda, att statens bidrag till de årliga pensionsavgifterna ungefär motsvarar $\frac{4}{5}$ av pensioneringskostnaden samt att detta bidrag såväl procentuellt som absolut taget måste anses högt i förhållande till statsbidragen till andra i pensionsanstalten delaktiga grupper av befattningshavare. Statskontoret vill härutöver tillägga, att statens nämnda understödjande av sjuksköterskepensioneringen torde sträcka sig längre än dess åtaganden i fråga om egna befattningshavare, åtminstone i vad angår de befattningshavare, å vilka de senast fastställda tjänstepensionsreglementenas huvudbestämmelser äro eller bliva tillämpliga.

Då de till pensionsanstalten anslutna sjuksköterskorna numera i allmänhet torde hava erhållit sina löner bestämda med hänsyn tagen till utbildning, arbetsuppgifter och ansvar och då pensionsunderlaget enligt nu föreliggande förslag skulle komma att i huvudsak anpassas till lönen enligt vanligen förekommande relation, förefaller det vara en naturlig följd att i förevarande sammanhang vidtaga en genomgående reglering av avgiftsförhållandena, så att desamma komme att bättre motsvara vad som i detta hänseende gäller beträffande andra till pensionsanstalten anslutna befattningshavare.

Nu har pensionsanstalten förutsatt ett bibehållande av den nuvarande fördelningen mellan staten och befattningshavaren, vad angår årsavgiften för gällande pensionsunderlag å 1,000 kronor, men föreslagit, att kostnaderna för höjningen av pensionsunderlaget från 1,000 kronor till 1,560 kronor skola bäras av befattningshavaren och dennes huvudman utan bidrag från statens sida. Detta senare skulle gälla såväl årsavgiften som den engångsavgift, vilken enligt pensionsanstaltens reglemente skall uttagas, därest höjningen av pensionsunderlaget skall tillämpas för en befattning, som redan är förenad med pensionsrätt.

Även med denna utgångspunkt anser emellertid pensionsanstalten, att staten bör åtaga sig vissa kostnader utöver dem, som enligt nyss angivna normer skulle åvila staten såsom huvudman. Vad pensionsanstalten därvid föreslagit i fråga om statens åtagande av engångskostnaderna för de statliga sjuksköterskorna och distriktssköterskorna vill statskontoret på de skäl pensionsanstalten anfört icke motsätta sig. Däremot hyser ämbetsverket starka betänkligheter mot att staten skulle åtaga sig kostnader för ifrågavarande pensionsreglering därigenom, att vid utmätandet av de engångsavgifter, som skulle åvila huvudmän och befattningshavare, skulle tillämpas sådana äldre beräkningsgrunder, att avgifterna enligt nuvarande förhållanden icke lämna full täckning för pensionskostnaderna. Den omständigheten, att ifrågavarande beräkningsgrunder jämlikt kungörelsen nr 167/1920 äro gällande för pensionsanstaltens verksamhet i allmänhet, utgör knappast tillräckligt skäl för

kungörelsens tillämpning i förevarande sammanhang, då, enligt vad pensionsanstalten framhållit, staten endast därigenom kan få vidkännas kostnader av inemot 700,000 kronor. Statskontoret är närmast benäget föreslå, att särskilda bestämmelser tillsvidare meddelas för beräkning av de engångsavgifter, som skola erläggas vid höjning av pensionsunderlag för sjuksköterskebefattning med redan vunnen delaktighet i pensionsanstalten. En revision av bestämmelserna i nyssberörda kungörelse nr 167/1920 synes i anslutning härtill snarast möjligt böra komma till stånd.

Östergötlands läns landstings förvaltningsutskott håller före, att statsverket borde genom att åtaga sig engångskostnaderna för samtliga sjuksköterskor söka åstadkomma över hela riket likartade pensionsförhållanden. En liknande åsikt har framförts av *Hallands läns landsting* och *Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott*, som emellertid påyrka, att staten skulle påtaga sig jämväl den av pensionsanstalten föreslagna årliga avgiften för huvudmännen. *Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott* uttalar, att landstingen redan nu äro hårt belastade med utgifter för sjukvårdsväsendet och att därför de förhöjda kostnaderna för pensionsavgifter i största utsträckning borde, i vad de avses skola drabba huvudmannen, ersättas av statsmedel.

Örebro läns landstings förvaltningsutskott anser det kunna ifrågasättas, huruvida icke någon del, exempelvis hälften, av den pensionskostnad, som enligt pensionsanstaltens förslag skulle påvila huvudmannen, borde övertagas av staten. Möjligen skulle även befattningshavarens egen andel kunna något höjas. Genom sådana jämkningar skulle vinnas vad som borde eftersträvas, nämligen allmän anslutning till en omreglering. Denna skulle ytterligare påskyndas, om dessutom, såsom förvaltningsutskottet ville ifrågasätta, staten kunde för befattningar, som anmälas till omreglering inom viss tid, träda emellan med nedsättning i de eljest ganska dryga retroaktivavgifterna.

Kopparbergs läns landstings förvaltningsutskott framhåller, vad distriktsköterskorna angår, att dessa efter omorganisationen av distriktsköterskewäsendet komme att till väsentlig del avlönas med statsmedel och att det därför syntes skäligt, att staten påtog sig en större del av ansvaret för deras pensionering än vad i pensionsanstaltens förslag förutsattes.

Stadsfullmäktige i Norrköping uttala, att — även om staten bort kunna skänka sin medverkan vid finansierandet av kostnaderna — pensionsanstaltens förslag borde kunna tagas till utgångspunkt för vidare överväganden från huvudmännens sida.

Svenska landstingsförbundets styrelse slutligen anför, att det med hänsyn till det stora statliga inflytandet å distriktsvården vore motiverat, att staten åtog sig åtminstone hälften av den årliga avgift, ungefär 82 kronor, som enligt pensionsanstaltens förslag skulle komma på huvudmännens, landstingens, lott. I övrigt göres ingen erinran mot den föreslagna kostnadsfördelningen.

Beträffande behovet av en förbättring av pensionerna för de i statens pensionsanstalt delaktiga sjuksköterskorna har pensionsanstaltens uppfattning, som sammanfaller med vad 1935 års riksdags bankoutskott uttalat, icke mött

Departement-
chefen.

gensägelse i något av de över anstaltens förslag avgivna utlåtandena. Även jag anser det påkallat, att en pensionsförbättring för sjuksköterskorna kommer till stånd. Det förslag i detta hänseende, som pensionsanstalten efter en omfattande utredning framlagt och som i huvudsak tillstyrkts av det stora flertalet hörda myndigheter och sammanslutningar, finner jag vara i allt väsentligt väl avvägt och alltså ägnat att läggas till grund för åtgärder i ämnet.

I fråga om förslagets olika detaljer samt vissa däremot framställda erinringar får jag anföra följande.

I likhet med pensionsanstalten anser jag mig ej kunna tillstyrka, att en höjning av pensionsunderlagen göres obligatorisk beträffande andra befattningshavare än de statsanställda med författningsreglerad avlöning (huvudsakligen försvarsväsendets sjuksköterskor) och de med bidrag av staten avlönade (distriktssköterskorna). Ett allmänt genomförande av höjningen är givetvis eftersträfvansvärt, men det synes ej böra ifrågakomma att för vinnande av detta syfte tvinga huvudmän för sköterskor, till vilkas avlöning staten ej bidrager, att bereda högre pensioner och att påtaga sig härför erforderliga avgifter.

I fråga om den ökade pensionsförmån, som skulle tillkomma sjuksköterskorna, innebär pensionsanstaltens förslag, att pensionsunderlaget skulle liksom hittills för alla sköterskebefattningar fastställas till ett och samma belopp samt att detta belopp skulle bestämmas till 1,560 kronor. Till den höjda pensionen skulle liksom hittills komma dyrtidstillägg, men andra tilläggsförmåner skulle ej vidare utgå. Då pensionsunderlaget för närvarande utgör 1,000 kronor, vartill komma pensionsförhöjning och, för statligt anställda sköterskor, pensionstillägg med sådana belopp att bruttoförmånerna vid hel pension utgöra 1,380 kronor för statliga och 1,176 kronor för övriga sköterskor, skulle enligt förslaget den effektiva ökningen av pensionsförmånerna utgöra 180 kronor för statlig och 384 kronor för annan sköterska. Vid denna jämförelse har bortsetts från dyrtidstillägg.

Pensionsanstaltens förslag om bibehållande av enhetlighet med avseende å pensionsunderlaget för sjuksköterskorna har i flertalet utlåtanden lämnats utan erinran, och där ändring av förslaget i detta hänseende ifrågasatts, har detta i allmänhet skett under samtidigt betonande av svårigheterna för önskemålets tillgodoseende. För egen del finner jag pensionsanstaltens ståndpunkt i denna del vara välbetänkt. Den av staten anordnade pensioneringen för personal utom statens tjänst bör, bland annat för att icke bli administrativt för betungande, läggas efter någorlunda enkla linjer, och ett alltför noggrant avvägande av pensionerna efter löneförmånerna bör helst undvikas, särskilt i fall där olikheten i löneställning mera är beroende av skilda huvudmäns olikartade lönepolitik än av skiljaktigheter i befattningshavarnas tjänst-åligganden. Visserligen kan det ej förnekas, att bland de av sjuksköterskor innehavda befattningarna finnas sådana, för vilka ett särskilt, högre pensionsunderlag kunde vara befogat, men i stort sett torde förhållandena inom kåren såväl beträffande utbildning som tjänståligganden vara så ensartade, att i den centralt ordnade pensioneringen ett enhetligt pensionsunderlag kan

väl försvaras. Att märka är vidare, att för befattningshavare i mera utpräglad ledarställning redan nu finnes viss möjlighet att genom befattningarnas reglering såsom husmoderstjänster få underlagen mera individuellt avvägda. Under sådana omständigheter anser jag ett realiserande av pensionsanstaltens alternativt framförda, i vissa utlåtanden förordade tanke om införande av ett särskilt pensionsunderlag för specialsköterskor i löneställning mellan avdelningssköterska och husmoder för närvarande ej vara påkallat. Skulle längre fram utvecklingen beträffande utbildnings- och löneförhållanden gå i sådan riktning, att en viss differentiering av pensionsunderlagen skulle anses erforderlig, lärer frågan få upptagas till ny behandling.

Det föreslagna pensionsunderlagets belopp finner jag under förhandenvarande omständigheter vara lämpligt avvägt. Jag vill alltså icke tillstyrka vare sig ifrågasatt sänkning eller begärd höjning av detsamma. Till förslaget att för erhållande av detta pensionsunderlag skulle fordras, att vederbörande befattning regleras med en kontant slutavlöning av minst 1,500 kronor samt fritt vivre eller kontant ersättning därför kan jag giva min anslutning.

Jämväl i fråga om ordningen för höjningens genomförande och övergångsanordningarna därvid biträder jag pensionsanstaltens förslag. Höjningen bör sålunda för statligt anställda sköterskor med författningsreglerad avlöning träda i tillämpning omedelbart med ikraftträdandet av erforderliga bestämmelser i ämnet, och för distriktssköterskorna bör den bli gällande i den mån befattningarna inordnas i den nya distriktsvårdsorganisationen. För övriga sköterskor bör höjningen tillämpas först i den mån vederbörande huvudmän verkställa erforderlig omreglering av befattningarna. Pensionsanstaltens förslag om möjlighet för nuvarande befattningshavare av sistnämnda kategori att, utan erläggande av engångsavgift för tilländalupen tjänstetid, erhålla den pensionsförbättring, som svarar mot det högre underlagets och de högre årsavgifternas tillämpning endast under den till pensioneringen återstående tjänstetiden, finner jag innebära en värdefull anordning, ägnad att underlätta ett genomförande av den förbättrade pensioneringen.

Från ett par håll har påyrkats, att höjning av pensionsunderlaget skulle kunna erhållas för allenast en del av de hos vederbörande huvudmän befintliga befattningarna. Något dylikt anser jag mig icke kunna förorda, då detta skulle dels komma i strid med den förut berörda principen om enhetligt pensionsunderlag, dels ock i övrigt i tillämpningen otvivelaktigt medföra olämpliga konsekvenser.

Vad slutligen angår frågan om bestridandet av kostnaden för pensionsförbättringen, har pensionsanstalten härutinnan i princip intagit den ståndpunkten, att staten ej bör öka sitt nuvarande bidrag till sjuksköterskepensioneringen och att således hela den del av kostnaden, som ej täckes av ökade avgifter för befattningshavarna, bör bäras av huvudmännen. Detta syfte skulle enligt förslaget vinnas genom att huvudmännen, som nu äro befriade från årsavgift för sjuksköterska, pålades en årlig avgift av $5\frac{1}{4}$ procent av hela

tjänstepensionsunderlaget, varjämte i de fall, där pensionen önskas bestämd som om jämväl under föregående tid gällt det nya pensionsunderlaget, från huvudmännen skulle uttagas full engångsavgift härför.

Från nämnda principiella ståndpunkt göres i pensionsanstaltens förslag avsteg i huvudsak allenast såtillvida, att beträffande distriktssköterskor engångskostnaderna — men ej de framtida årliga avgifterna — föreslås skola bestridas av staten, i den mån dessa kostnader ej täckas genom sedvanliga bidrag från befattningshavarna. Vidare skulle enligt förslaget staten få bära en viss del av engångskostnaderna för sjuksköterskor i allmänhet, detta på grund därav att de för pensionsanstalten fastställda försäkringstekniska beräkningsgrunderna ej äro så avpassade efter nuvarande ränte- och dödlighetsförhållanden, att de enligt dessa grunder uträknade engångsavgifterna kunna beräknas helt täcka kostnaderna. Att staten såsom huvudman för de statligt anställda sköterskorna får bestrida huvudmannens andel i såväl engångs- som årsavgifter för dessa sköterskor faller av sig självt; att av de statliga befattningshavarna personligen uttaga retroaktiva avgifter för höjningen har, i anslutning till hittills tillämpade regler, ej ansetts böra ifrågakomma.

Statskontoret har ifrågasatt, huruvida staten bör deltaga i kostnaderna i den utsträckning, som pensionsanstaltens förslag sålunda förutsätter. Statskontoret förordar en mera genomgripande omläggning av avgiftssatserna för sjuksköterskorna och ifrågasätter vidare, att den kostnad, som kunde drabba statsverket på grund av att de försäkringstekniska beräkningsgrunderna ej innebära tillräcklig trygghet, skulle undanröjas genom särskilda bestämmelser för engångsavgifternas beräkning.

Vad statskontoret i ämnet anfört har jag ej funnit utgöra tillräckligt skäl för att i dessa avseenden frångå pensionsanstaltens förslag. En omprövning av kostnadsfördelningen beträffande den pensionering av icke statliga befattningshavare, som äger rum i statens pensionsanstalt, synes visserligen i och för sig önskvärd, men en sådan omprövning lär icke böra avse sjuksköterskekåren enbart utan bör ske i ett sammanhang i fråga om de i anstalten delaktiga personalgrupperna i allmänhet. Att nu för sjuksköterskornas vidkommande avkräva befattningshavarna och huvudmännen en ökning av årsavgifterna, som skulle täcka mer än vad pensionshöjningen beräknas kosta, synes icke böra ifrågakomma. Med avseende å befattningshavarnas bidragsplikt bör för övrigt beaktas, att denna enligt pensionsanstaltens förslag i realiteten något utvidgats, i det att sköterskorna efter pensionsunderlagens höjning få erlägga avgift jämväl för den del av pensionen, som motsvaras av nuvarande avgiftsfria pensionstillägg och pensionsförhöjning. Till statskontorets motivering för ämbetsverkets förslag på förevarande punkt må jämväl anmärkas, att det icke torde förhålla sig så, att statens insatser för sjuksköterskepensioneringen efter genomförandet av anstaltens förslag skulle sträcka sig längre än statens åtaganden i fråga om dess egna befattningshavare. Vad angår befattningshavarnas bidrag, få tvärtom — på grund av den utjämning av pensionsavdragsskalorna, som ägt rum i de statliga pensionsreglementena —

sådana statliga befattningshavare, vilka intaga samma ställning som de nu avhandlade sjuksköterskorna, i mindre grad än de sistnämnda bidraga till sin pensionering genom löneavdrag. Därjämte är att märka, att enligt anstaltens förslag huvudmännen skulle påläggas årsavgifter med ungefär samma belopp som befattningshavarna och att därför statens bidrag till sjuksköterskornas pensionering procentuellt räknat skulle icke oväsentligt nedgå. Med avseende slutligen å den försäkringstekniska beräkningen av engångsavgifter anser jag visserligen önskvärt, att en revision av nu gällande grunder härutinnan tages under övervägande beträffande anstaltens pensionering i allmänhet, men jag kan ej finna lämpligt, att för nu ifrågavarande personalgrupp införas bestämmelser, avvikande från dem som gälla för anstaltens övriga delägargrupper. Beträffande den kostnad, som på grund av beräkningsgrundernas beskaffenhet skulle kunna uppstå för staten, må framhållas, att densamma — liksom övriga av anstalten beräknade engångskostnader för staten — icke utgör en genast påkommande engångsutgift utan motsvarar det nuvarande kapitalvärdet av framtida bidrag till pensioner, som bliva aktuella först efter hand under några årtionden framåt.

I många av de övriga utlåtandena har satts i fråga, att staten skulle, särskilt beträffande distriktssköterskorna men även för övriga icke statligt anställda sjuksköterskor, bidraga till kostnaderna för pensionsförbättringen i vidare mån än pensionsanstalten föreslagit. Någon egentlig eftergift i denna riktning har jag dock såväl av principiella skäl som av kostnadshänsyn ansett mig icke kunna förorda. Vad särskilt distriktssköterskorna angår, må framhållas, att statens bidrag till dessas pensionering även efter införandet av den föreslagna huvudmansavgiften skulle täcka större andel av den totala pensionskostnaden än statsbidraget till lönen utgör av hela avlöningen. En viss mindre jämkning i anstaltens förslag beträffande kostnadsfördelningen har jag dock ansett mig kunna tillstyrka, nämligen en avrundning nedåt av huvudmansavgiften från av anstalten föreslagna $5\frac{1}{4}$ procent till det i kap. VI av anstaltens reglemente för flertalet huvudmän upptagna procenttalet 5. Denna jämkning föranleder för staten en ökad kostnad, som torde kunna uppskattas till omkring 20,000 kronor per år.

Såsom i statens pensionsanstalts utredning framhållits, äro de båda anslag — det ena avseende ränta å brist i pensionsanstaltens försäkringsfond och det andra utgörande statens andel i årsavgifterna för i tjänst varande befattningshavare — från vilka bidrag till bland annat sjuksköterskepensioneringen tidigare utgått, för närvarande tills vidare indragna. I den mån medel för pensionsanstaltens verksamhet erfordras utöver inflytande inkomster av huvudmäns och befattningshavares pensionsavgifter, räntor m. m., bestridas dessa i stället från ett särskilt förslagsanslag med rubriken »Bidrag till pensionskostnaderna för statens pensionsanstalt», vilket för nu löpande budgetår upptagits till 1,000,000 kronor. Såsom pensionsanstalten förutsatt, torde till följd härav särskilda anslagsmedel icke för närvarande behöva anvisas för täckande av den kostnad, som uppkommer genom höjning av sjuksköterskornas pensionsunderlag och som med tidigare anordning beträffande fi-

nansieringen av pensionsanstaltens verksamhet borde hava bestritts från förstnämnda båda anslag.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet, vidtaga de författningsändringar, som må erfordras för genomförande av vad här förordats. Ändringarna synas böra träda i kraft den 1 juli 1936.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig här förordade grunder, utfärda bestämmelser i fråga om förbättrad pension för sjuksköterskor med delaktighet i statens pensionsanstalt.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bernt Nilsson.

Bilaga 1.

U t k a s t

till

*kungörelse om ändring i vissa delar av reglementet den 31 december 1919
(nr 878) för statens pensionsanstalt.*

Kungl. Maj:t har, i överensstämmelse med riksdagens beslut, funnit gott förordna, *dels* att § 61 och § 68 mom. 2 i reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt skola erhålla följande ändrade lydelse, *dels ock* att i övergångsstadgandena till kap. VI av nämnda reglemente skall införas ett nytt moment av nedan angiven lydelse:

KAP. VI.

§ 61.

Tjänstepensionsunderlaget utgör för befattning, som avses i § 60 mom. 1 a)—c), 6,000 kronor, för sjuksköterskebefattning 1,560 kronor och för distriktsbarnmorskebefattning 1,000 kronor.

För annan — — — som avses i § 60 mom. f), högst till 1,000 kronor. Om avlöningen — — — till befattningshavaren.

§ 68.

2. Huvudman för — — — $4\frac{1}{2}\%$ av tjänstepensionsunderlaget. Huvudman för sjuksköterska erlägger en årlig avgift av $5\frac{1}{4}\%$ av tjänstepensionsunderlaget. Huvudman för annan befattningshavare än nu sagts erlägger en årlig avgift av 5% av tjänstepensionsunderlaget, dock att ingen avgift erlägges för barnmorska.

Övergångsstadganden.

11. I fråga om distriktssköterskebefattning, för vilken statsbidrag utgår jämlikt kungörelsen den 30 april 1920 (nr 234) angående statsbidrag till avlöning åt distriktssköterskor, samt i övrigt i fråga om andra sjuksköterskebefattningar än dem, för vilka staten är huvudman och minimiårsavlöning finnes fastställd i författning, skall gälla, att om huvudmannen före den 1 juli 1936 erhållit pensionsrätt för sådan befattning, må för denna samt för senare tillkommande sådana befattningar hos huvudmannen tillsvidare gälla ett tjänstepensionsunderlag av 1,000 kronor. Huvudmannen skall härvid vara befriad från att erlägga årlig pensionsavgift enligt § 68 mom. 2. Efter ansökan av huvudmannen må pensionsanstalten dock kunna medgiva, att för de hos huvudmannen befintliga sjuksköterskebefattningarna, utom distrikts-

sköterskebefattningar, skall gälla ett tjänstepensionsunderlag av 1,560 kronor, därest härför erforderlig omreglering av befattningarna enligt § 5 genomföres av huvudmannen.

Engångsavgift enligt § 9 mom. 4 skall ej fordras, för att förhöjt pensionsunderlag skall med avseende å föregående tjänstår bli gällande för innehavare av sjuksköterskebefattning, för vilken staten är huvudman. För annan sjuksköterskebefattning skall sådan avgift, beräknad som om tjänstepensionsunderlaget förhöjts från 1,176 kronor till 1,560 kronor, erläggas allenast i den mån huvudmannen önskar tillförsäkra befattningshavaren rätt att räkna tjänstår efter det högre pensionsunderlaget jämväl för tid före underlagets höjning. För att för första innehavaren av distriktssköterskebefattning med tjänstepensionsunderlaget 1,560 kronor detta underlag skall bli gällande jämväl med avseende å föregående tjänstår skall dock påföras engångsavgift allenast med det belopp, för vilket huvudmannen enligt § 9 mom. 2 äger att uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren.

Den sjuksköterska tillkommande tjänstepensionen skall alltid beräknas försäkringstekniskt, om tjänstepensionsunderlaget å 1,560 kronor gäller allenast för en del av tjänstetiden. Vid beräkning av sjuksköterska tillkommande tjänstepension, å vilken ej kan utgå pensionsförhöjning jämlikt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, skall för tid, för vilken gäller tjänstepensionsunderlaget å 1,000 kronor, antagas, att underlaget varit 1,176 kronor.

Bilaga 2.

U t k a s t

till

kungörelse angående ändrad lydelse av kungörelsen den 30 april 1920 (nr 236) angående villkor för godkännande av reglering utav vissa i reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878) avsedda sjuksköterske-, föreståndarinne- och husmodersbefattningar.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna, att till kungörelsen den 30 april 1920 (nr 236) angående villkor för godkännande av reglering utav vissa i reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878) avsedda sjuksköterske-, föreståndarinne- och husmodersbefattningar skall fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

För godkännande av reglering utav sjuksköterskebefattning, för vilken skall gälla 1,560 kronors tjänstepensionsunderlag, skall härjämte fordras, att befattningen är förenad med *dels* kontant slutavlöning av minst 1,500 kronor, *dels ock* naturaförmåner, bestående av kost, bostad med bränsle och lyse samt tvätt, eller ock ersättning för dessa naturaförmåner efter ortens pris.

Bilaga 3.

U t k a s t

till

*kungörelse om ändrad lydelse av § 2 kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360)
angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl.
pensionärer.*

Kungl. Maj:t har, i överensstämmelse med riksdagens beslut, funnit gott förordna, att § 2 kungörelsen den 15 juni 1922 angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer skall hava den ändrade lydelse, som av det följande framgår:

§ 2.

Från åtnjutande av pensionstillägg undantagas:
avskedade båtsmän — — — krigsmanshuskassas understödstagare,
f. d. befattningshavare — — — statens tjänst,
f. d. befattningshavare — — — motsvarande befattning,
f. d. tjänstemän — — — statens tjänst,
f. d. befattningshavare — — — särskilt lämnats,
f. d. sjuksköterskor, som pensionerats enligt reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt och som fått sin pension beräknad med tillämpning av ett tjänstepensionsunderlag av 1,560 kronor.
